

Εχει ένα δικό του κούρσι να παίρνει συνεντεύξεις, συνεντεύξεις που συζητούνται και έχουν φτάσει να επηρεάζουν την πολιτική εκνή, είναι συμπαρουσιαστής μιας εκπομπής έρευνας που συχνά ταραζει τα νερά και συγγραφέας βιβλίων που κρύβουν μακροχρόνια ερευνητική δουλειά. Είναι και ένας εξαιρετικά επιτυχημένος διευθυντής μεγάλης εφημερίδας.

Δύο ώρες και δύο διπλούς καφέδες μετά, στο ήσυχο πίσω μέρος του καφέ Αλφίερι, καθώς η συζήτηση κυλάει χαλαρά κι ακούω τον Αλέξη Παπαχελά να περιγράφει τις συναντήσεις του με τον Κωνσταντίνο Μητσότακη, αντιλαμβάνομαι γιατί ο τελευταίος μεγάλος επέλεξε αυτόν τον σοβαρό, έμπειρο, open-minded δημοσιογράφο να του εμπιστευτεί τη βιογραφία του. Το βιβλίο «Ο Κωνσταντίνος Μητσότακης με τα δικά του λόγια - Τόμος Α: 1942-1974» κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος και έχει ήδη φτάσει στην 15η χιλιάδα ότι του είχε ο παλαίμαχος πολιτικός στις υφιστάσεις συναντήσεις τους, που ξεκίνησαν το 2007 και τελείωσαν το 2014. Διαβάζεται απνευστί. Για μένα το ιδανικό είναι να διαβαστεί παράλληλα με το «Ο βιασμός της ελληνικής δημοκρατίας - Ο αμερικανικός παράγων, 1947-1967». Κυκλοφόρησε το 1997 από τις εκδόσεις Βιβλιοπωλείον της Εστίας κι επανακυκλοφορεί τώρα, στην 22η έκδοση, συμπληρωμένη με άκρως ενδιαφέρουσες και διαρωτικές συνεντεύξεις-μαρτυρίες. Πρόκειται για πρωτογενές υλικό, όπως καταγράφεται από ανθρώπους που έδρασαν είτε μπροστά στα φώτα της δημοσιότητας είτε από τα παρασκήνια, βασισμένο σε άπορτα αμερικανικά έγγραφα

τα οποία αποκαρκτηρίστηκαν. Χάρη στην επίμονη και επίπονη αναζήτηση του Παπαχελά - η εργασία ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 1994 - τα ντοκουμέντα αυτά φωτίζουν από μια διαφορετική γωνία την πιο σκοτεινή περίοδο της σύγχρονης πολιτικής μας ιστορίας.

Συχνά αναρωτιόμαστε πώς φτάσαμε ως εδώ. Τι ρόλο παίζουν διαχρονικά οι ξένοι, πώς σκέφτονται, τι λένε στις ιδιαίτερες συνομιλίες τους οι δικοί μας πολιτικοί. Η έλλειψη πληροφοριών, η άγνοια, είναι η κακοδαίμονιά μας. Όπως σημειώνει ο Λέων Καραπαναγιώτης στην εισαγωγή, αυτό δεν είναι ένα μάθημα ιστορίας, είναι μάθημα αυτογνωσίας. Και τα δύο αυτά βιβλία συμβάλλουν σε αυτό με τον τρόπο τους.

Γιατί ο Κωνσταντίνος Μητσότακης θέλησε να κάνει αυτές τις συζητήσεις μαζί σου; Το βασικό κίνητρο ήταν η υστεροφημία του; Να «ξαναγράψει τις σκοτεινές σελίδες» της ιστορίας του; Ο Μητσότακης είχε μια εμμονή με την υστεροφημία του και νομίζω ότι όταν διάβασε το βιβλίο «Ο βιασμός της ελληνικής δημοκρατίας» θεώρησε ότι βρήκε έναν άνθρωπο άλλης γενιάς ο οποίος θα μπορούσε να γίνει συνομιλητής του, γιατί ήξερε αρκετά καλά αυτή την ιστορία και δεν είχε και παρωπίδες, δεν ήταν με τη μία ή την άλλη πλευρά. Ήθελε να μιλήσει πιο ανοικτά για ανθρώπους και πράγματα τα οποία έχουν μείνει κάπως σκοτεινά και θαλά.

Διαβάζοντας παράλληλα τα δύο βιβλία μου δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι και ο Μητσότακης είχε πολλά κενά ή ίσως να μην ήθελε να μιλήσει για κάποια θέματα. Σου έκρυψε πράγματα; Πού δεν τον πίστευες; Είμαι σίγουρος ότι πήρε στον τόφο μυστικά - δηλαδή αποσιώπησε κάποια πράγματα. Για παράδειγμα υπάρχει αυτή η περίφημη συνομιλία που έγινε το '65 με τους Αμερικανούς, που λέει

ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ ΞΕΚΛΕΙΔΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ

Της ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΜΠΗΡΜΠΛΗ - Φωτό: ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ

«... ότι πρέπει να φύγει ο Ανδρέας από τη χώρα και ότι είναι μεγάλο πρόβλημα... Πα πολύ καιρό μου έλεγε ότι δεν την θυμάταν, οπότε είμαι σίγουρος ότι υπήρχαν και άλλα αντίστοιχα στιγμιότυπα.

Έθεσε ως όρο να εκδοθεί μετά τον θάνατό του. Ποιες αντιδράσεις ήθελε να αποφυγεί; Από την οικογένεια; Είχε πάντα μία αγωνία, επειδή ήξερε ότι τα παιδιά του είναι στην πολιτική κι ήξερε πολύ καλά ότι θα υπήρχαν αντιδράσεις ενδεχομένως και από τα παιδιά. Επειδή δεν αλλάζουν οι οικογένειες στην Ελλάδα και τα ονόματα στην πολιτική, όπως έχουμε δει, καταλάβαινε και φοβόταν μάλλον τις επιπτώσεις. Νομίζω ένας λόγος που ζήτησε να εκδοθεί μετά τον θάνατό του ήταν για να νιώθει πιο απελευθερωμένος στις συνεντεύξεις μας. Μου είχε πει άλλωστε «πρόσεξε», μη σου αλλάξει κανείς τίποτα ή σε πείσει κανείς να κόψεις κάτι».

Ποιος να μη σε πείσει; Κάποιος από το στενό του περιβάλλον; Κυρίως μιλούσε για την οικογένειά του ή για το περιβάλλον του. Πα να είμαι δίκαιος, όμως, δεν είχα καμία σχετική ενόχληση.

Υπάρχουν πράγματα που αφορούν την οικογένεια – και ειδικότερα τον Κυριάκο – για τα οποία μετάνιωσε και σου ζήτησε να αφαιρεθούν; Όχι. Καταρχήν από τον πρώτο τόμο νομίζω ότι δεν έχω αφαιρέσει τίποτα σχεδόν. Δηλαδή μόνο ένα πράγμα το οποίο αφορούσε μία ερωτική περιπέτεια – όχι δική του – και αφαιρέθηκε για λόγους προστασίας αυτού του ανθρώπου. Το είχαμε κουβεντιάσει και μου είχε πει, βγά' το καλύτερα, για να μη στεναχωρηθεί κανείς.

Έβλεπε μετά τις κασέτες; Του είχα δώσει τα transcripts, αλλά, όχι, δεν τις έβλεπε. Θυμάταν, είχε μία τρομερή μνήμη και πάντα μου έλε-

γε, «αυτό που σου είπα την άλλη φορά πρόσεξε το ή δες το» κ.λπ. Οι βιντεοκασέτες αυτές κάποια στιγμή θα γίνουν ένα ντοκιμαντέρ.

Ο Μπτσotάκης είναι αμφιβητος απέναντι στον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Τον αποκαλεί στρίγκλο, πεισματάρη, κομπλεξικό κ.ά. Λέει σε κάποιο σημείο: «Εγώ με τον Καραμανλή δεν τα πήγαίνα καλά, ήθελα να τον ρίξω, να φέρω το Κέντρο», κάπου του κρέωνε και τη δικτατορία, ενώ ταυτόχρονα έλεγε ότι στο Παρίσι ήταν ο επιτελάρχης του, ότι υποστήριξε την επάνοδό του. Τι ισχύει; Νομίζω πως με τον Καραμανλή υπάρχει ένας ανταγωνισμός υστεροφημίας και είναι λογικό. Αν δεν ποια είναι τα μεγάλα τοτέμ, αγάλματα της ελληνικής σύγχρονης ιστορίας, μετά το Βενιζέλο, είναι προφανώς ο Καραμανλής, ο Ανδρέας και ο Μπτσotάκης. Νομίζω ότι αυτός ο ανταγωνισμός του έβγαίνε, δηλαδή αναμετρίονταν με αυτά τα είδωλα με έναν τρόπο. Πάντως με τον Καραμανλή – όπως λες – υπήρχε μία σχεδόν σχιζοφρένεια. Από τη μία έλεγε ότι στο Παρίσι ήταν ο πιο στενός του άνθρωπος και από την άλλη όλα όσα είπες.

Ήταν όντως; Ήταν. Αυτό το έχω τασέκρει και με τους ανθρώπους του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Επίσης βέβαια αναγνωρίζει – και στον δεύτερο τόμο το λέει ακόμα πιο καθαρά – ότι ήταν ο άνθρωπος που μας έβαλε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κι ότι αυτή ήταν η πιο μεγάλη υπηρεσία που μπορούσε να προσφέρει. Από την άλλη νομίζω ότι είχε έναν ανταγωνισμό με τον Καραμανλή. Και κυρίως ήταν η πικρία του ότι μετά το '74, επιστρέφοντας, βρέθηκε κυριολεκτικά ξεκρέμαστος. Βρέθηκε σε μία πολιτική έρημο και θεωρούσε ότι για αυτό υπεύθυνος ήταν ο Καραμανλής.

Επειδή δεν τον συμπεριέλαβε στα ψηφοδέλτια; Πιστεύε ότι έτσι

«θα τον καθάρει» από το στίγμα του προδότη, του αποστάτη; Ναι, θεωρούσε ότι αυτό ήταν το λογικό. Προφανώς έπεσε και όλη η παραδοσιακή δεξιά και είπε, τώρα τι τον θέλουμε αυτόν στα πόδια μας; Σύν τα συγκροτήματα του Τύπου, τα οποία είχαν τους δικούς τους ανταγωνισμούς από τα παλιά.

Ισχυρίζεται ότι ήταν η καινούργια δύναμη στην Ένωση Κέντρου. Παρόλα αυτά μου δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι δεν έπαιξε τόσο καθοριστικό ρόλο. Ούτε με το παλάτι είχε ιδιαίτερες σχέσεις, ούτε με τους Αμερικανούς... Ποια είναι η δική σου εκτίμηση; Νομίζω ότι έπαιξε το παιχνίδι των παρσκηνίων, απλώς έκανε λάθος επιλογές. Προφανώς έπρεπε να είχε πάει με τον Λαμπράκη αντί να πάει με τον Κόκκα, αλλά είχε έναν τρόπο που έβλεπε τα πράγματα, ότι οι φίλοι μου είναι φίλοι μου και σε αυτούς στηρίζομαι και δεν σπικώω πολλές κουβέντες, που νομίζω ότι ήταν λίγο κριτικό. Το οποίο, λέει ο ίδιος, είναι αυτό που τον έσωσε κιόλας και τον έκανε να επιβιώσει όλα αυτά τα χρόνια και να ζαναγυρίσει, γιατί έκανε το πιο απίστευτο come back που έχει γίνει στην ελληνική ιστορία. Αυτός ο άνθρωπος που ήταν μέχρι το '74 ο αποστάτης, ο προδότης, όλα αυτά, το ότι γύρισε και έγινε πρωθυπουργός, ότι πήρε 45%, είναι μία πολύ μεγάλη ιστορία.

Αν δεν είχε φίλο τον Πάνο Κόκκα (σ.σ. ιδιοκτήτης και διευθυντής της κεντρικής εφημερίδας «Ελευθερία», αντίπαλος του Λαμπράκη) και το Συγκρότημα τόσο εκθροικό, πιστεύε ότι θα ήταν διαφορετική η πορεία του; Όχι, δεν το σκεφτόταν πολύ. Στον δεύτερο τόμο μιλάει πολύ για το πώς είχε αποκτήσει μία μεγαλύτερη σοφία μετά στο κερσάμο της διαπλοκής. Ανά από τα πράγματα που λέει, που πάντα γελώ όταν το σκέφτομαι, είναι ότι είχε τακωθεί με τη Μαρίκα, γιατί όταν ο Λαμπράκης το ζήτησε τα λεφτά για το Μέγαρο Μουσικής, η Μαρίκα του είπε, μην τον εμπιστευόσαι, να του τα δίνεις με δόσεις γιατί αυτός θα σε σκίσει, και λέει, εγώ δεν το έκανα γιατί ήμουν καλοπροαίρετος, τα έδωσα όλα μαζί και μετά με έσκισε!

Για τον «Γέρο» πώς αισθανόταν; Ός το «θετό» του παιδι; Ναι, ήταν το θετό του παιδί, που ήρθε ξαφνικά ο Ανδρέας σαν αερόλιθος, όπως είχε πει ο Μπτσotάκης, και του έκλειψε αυτή τη σχέση. Δηλαδή ο Μπτσotάκης θεωρούσε – και όσο το έχω ψάξει δεν έχει τελείως άδικο – ότι αν τα πράγματα είχαν εξελιχθεί ομαλά μετά το '63 και δεν είχε εμφανιστεί ο Ανδρέας, το πιθανότερο είναι ότι θα ήταν αυτός ο γιγής του Κέντρου και ο διάδοχος του «Γέρου».

Τα off the record σχόλια του Μπτσotάκη για τον Ανδρέα ήταν διαφορετικά; Όχι, αυτό γινόταν παράλληλα, δηλαδή ήταν ότι γράφαμε και ήταν και διάφορα γεύματα τα οποία γινότουσαν συνήθως πριν ή κάποιες κουβέντες μετά, όπου εκεί, πάλι δεν μπορού να σου πω ότι ήταν πιο απελευθερωμένος από ότι ήταν στην κάμερα, απλώς μερικές φορές μπορεί να θυμωνα με τον Ανδρέα και να έλεγε ότι δεν τον ένιωζε τίποτα παρά ο εαυτός του – αυτά τα έλεγε, αλλά μέχρι εκεί. Το ενδιαφέρον ποιο είναι; Αν δεις ποιος είναι ο πραγματικός αντίπαλος, θεωρητικά, είναι ο Ανδρέας. Τον Ανδρέα τον θεωρεί υπεύθυνο για τη δικτατορία, για πολλά θέματα και μιλάει σκληρά, όμως πάντα υπάρχει ένα φρένο, είναι ένα περιεγρο πράγμα.

Ο Ανδρέας είχε τον αέρα του καθηγητή από το εξωτερικό, ήταν εκλυστική προσωπικότητα, ήταν βεβαίως και ο γιος του πρωθυπουργού. Αισθανόταν δέος απέναντί του; Νομίζω ότι το δέος το είχε με τον Καραμανλή. Πιστεύω ότι με τον Ανδρέα ήταν ένα πράγμα σαν να ήταν συμπαίκτης στο ίδιο παιχνίδι και μία κέρβιζε ο ένας, μία κέρβιζε ο άλλος. Είχε διάφορα κολλητήματα τα οποία τον αποσολούσαν. Ας πούμε, στον δεύτερο τόμο υπάρχει μία μεγάλη αναφορά στο γιατί εκείνος είχε πεισθεί μία περίοδο ότι κάποιος άνθρωπος του Ανδρέα μπορεί να είχαν σχέση με τη 17 Νοέμβρη. Ενώ λίγο-πολύ καταλαβαίνει ότι ήταν λάθος και ότι τον παρέσυρε το... πάθος, είναι σαν ακόμα να το σκεφτόταν με έναν τρόπο.

Η μητέρα μου, μόλις της έδωσα το βιβλίο, το πρώτο πράγμα που είπε, ήταν «θέλω να δω τι λέει για την αποστασία». Αυτή η υπόθεση σφράγισε την πολιτική του μοίρα. Κάπου λέει, «ήξερα ότι είναι χαμένη υπόθεση, ότι ανεβαίνω Γολγοθά». Παρόλα αυτά προχώρησε στη ρήξη. Γιατί; Εγώ νομίζω ότι στην ιστορία της αποστασίας υπάρχουν δύο πράγματα. Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι το ένωθε αυτό το πράγμα, ήταν τέτοιος τύπος. Το λέω γιατί αυτό το έχω δει και σε πιο σύγχρονα γεγονότα, όταν δηλαδή κανείς δεν μιλάγε για πολλά πράγματα και εκείνος ήταν 95 ετών και μου έλεγε, εγώ θα βγω να μιλήσω, τι λες; Και του έλεγα, πρόεδρε, άτ' το καλύτερα, δεν βλέπεις τι γίνεται έξω στον κόσμο, θα σε λιανίσουν. Όχι, εγώ θα βγω να το πω. Το είχε αυτό και αυτό του το αναννιζίζουν όλοι. Από την

